

sadržava 25 različitih crkvenih pjesama od kojih su dvije svjetovne. Drugi dio (127-140) sadržava Prodičke koje je sastavio i govorio Josip Hubeny iz Frielištova, treći dio (143-198) je Muka Kristova "Pasion na Kvitnu dedilyu", dakle pjevala se je na Cvjetnicu. Na početku je, nečijom rukom, zabilježeno: "Ove su se pasije pjevale u Fröllersdorfu sve do god. 1876." Što se crkvenih pjesama tiče neke su preuzete iz gradišćanskohrvatskih molitvenika "Duhovni vrtljac" (1746.) i "Hiža zlata" (1754.) Lovre Bogovića. Autor knjige, Alojz Jembrih, s pravom, zaključuje, da je spomenuti rukopis frielištovskih jački i prodičke dragocjeno duhovno blago i književnojezična baština koja svjedoči o identitetu južnomoravskih Hrvata. I upravo ta činjenica potakla ga je da knjigom potakne na buduća istraživanja te najsjevernije grane Hrvata doseljenih u 16. stoljeću od kojih su mnogi opet otišli u Ameriku, Australiju i Austriju.

U 20. stoljeću moravske je Hrvate snašla zla sudbina: s obzirom da se njihova sela nalaze tik uz austrijsku granicu, okupirao ih je Njemački Reich u II. svjetskom ratu, pa su zato nakon 1945. proglašeni kolaboracionistima. Dana 11. 6. 1945. trideset je članova Komisije

Zemaljskog narodnog odbora iz Brna čak izglasalo dokument pod naslovom: "Načela protjerivanja Hrvata". Hrvati su raseljeni na sjever, u brdovite i neplodne predjele, te ih je u matičnim selima (u koja su naseljeni Rumunji i Bugari) do danas ostalo manje od 30. O svemu tome govori autor knjige pod naslovom: "Najnovija svjedočanstva o moravskim Hrvatima" (127-131). Tu je predloženo nekoliko izvornih svjedočanstva – iskaza pojedinih živućih moravskih Hrvata koji su prisilno morali napustiti svoje domove i odseliti u druga područja Češke. To su tragične ispovijesti koje nikoga ne ostavljaju ravnodušnim.

Knjiga prof. Jembriha doista je svojevrsni spomenik jeziku, mentalitetu i običajima (o kojima, osim riječi, mnogo govore i reprodukcije slika u boji te štafelajne slike sjajnog Othmara Ružičke) južnomoravskih Hrvata, "podignut" upravo u času kada identitet, koji su oni očuvali preko 400 godina nestaje u nemilosrdnoj stvarnosti i nastavlja tiho živjeti još samo na stranicama knjiga pa i ove Jembrihove koju svakako valja pročitati.

Ante Vranković

KRITIKA DRUŠTVA LICEM U LICE

(Poezija Ladislava Prežigala)

Ladislav Prežigalo jedan je od rijetkih autora koji u sebi povezuju različite struke – diplomirao je na Fakultetu za vanjsku trgovinu, završio poslijediplomski studij Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, a k tome čitav život piše poeziju i u njoj se sve više profesionalno usavršava. Našu duhovno ogoljenu zbilju "oblači" u sve dojmljivije pjesničke slike. U ljubavi je još uvijek romantičan, u stvarnosti žalostan, bijesan i pjesnički vihoran. U ljubavnim pjesmama ljubav je još borba s iluzijama, a u urbanim pjesmama društvo je potpuna deziluzija. U svijetu ljubavi šeće tužan naklonjeni vitez, u svakodnevnom svijetu harače jahači apokalipse s maskama do brotvora. Objavio je do sada čak 22 zbirke pjesa-

ma, no u ovome ćemo se tekstu koncentrirati na sljedeće tri – *Trag za tragom*, *Čarobne uspomene* i *Izgubljene brazde*.

Mogli bismo, dakle, na temelju spomenutih zbirki podijeliti pjesme Ladislava Prežigala na dva ciklusa: ljubavne pjesme i urbane pjesme, odnosno na poetičnije pjesme i "stvarnossnije" pjesme. I u jednim i drugima vlada bol – u ljubavi je bolna nemogućnost sjedinjenja dvaju bića, u društvenoj svakodnevnici bolna je nemogućnost sinteze života i pravde. Ljubavne pjesme, uglavnom rimovane, pjevaju o rastanku koji je nužan, pa se može samo uzvisivati očekivana ljubav ili dozivati izgubljena. Prevrtljiva ljubav pjesniku je uzmaknula – ljubav ga raste-

že, bodlerovski rečeno, od duhovnoga uzleta do pada, od rasvjetanoga do uveloga cvijeta. Ljubav na koncu ostaje, kako pjesnik kaže u jednom sihu, zatvoreno pismo. Ljubav možemo doživjeti i kao mnoštvo zakrpi na bijelom velu bivše romantike. Ljubavne pjesme Ladislava Prežigala nikada nisu sladunjave, nego su pjesnički zagonetne, jer put od srca do srca slojevit je i čudan. Pa tako ljubavno razočarenje opisuje izrazima: “trunkama krpamo htijenja”, “sebi samo vrijeme obećavamo”, “a magla mi sreću ispisuje.”, “kako se nemoć uzalud tetoši”, “osmijehu smo pronicljivost ucrtali” itd.

Ljubav uvijek završava rezignacijom, što mogu ilustrirati stihovi pjesme “Ljubim te nehotice” (iz zbirke *Izgubljene brazde*): “Ljubim te nehotice, / Mašti se radujem, / Pišem samoći. / Izmišljam pitalice, / Vjetru riječi čujem / I ljubavi puštam bespomoći.”

Ljubavne pjesme ipak su još dijelom raspjevane, lirične, čeznutljive, sve dok se pjesnik ne spusti na asfalt, u svakodnevnu zbilju punu laži, prijevara, licemjerja, pa se iz romantike “baca” u mutni bunar tjeskobe, ljutnje, kritike, bijesa. Ali empatija ga održava da se ne utopi - empatija prema svim poniženim bićima koji iz bunara dozivaju nebo, znajući da njegova odraza na zemlji nema.

Prežigalo se u svojoj “urbanoj” poeziji može smatrati angažiranim pjesnikom koji probija sve vruće jezgre današnjega društva – političke, socijalne, egzistencijalne... No sve završava u samotnjačkoj čahuri iz koje se čuje ekspresionistički krik, ali on, na žalost, samo “miluje” visoke zidove što su ih sagradili hladni graditelji društva.

Stilski gledano, Ladislav Prežigalo je raznovrstan – piše i na kajkavskom i na štokavskom, a iskušava se i u raznim pjesničkim formama i stilovima, odnosno peče zanat dok ga ne ispeče. Širi lepezu od skladne, uravnotežene pjesme vezana stiha (uglavnom ljubavne tematike) do urbanoga slobodnog stiha, razigranog, ali i eksplozivnog, disperzivnog, često i kolokvijalnog, kako bi se dinamičnom formom iskazao kaos u društvu i u dušama naše nove izgubljene generacije. Drugim riječima, Prežigalo kao pjesnik putuje od profinjene pjesničke estetike do tzv.

stvarnosne poezije, u kojoj se ne libi prave stvari nazvati pravim imenom. Pa često te stvarnosne, odnosno urbane pjesme, ma koliko bile duboko egzistencijalne, jesu i živa reportaža našega društva punog parazita, parola, političkih izbora, birokrata, falsifikata, plagijata, političara u kandžama karijera, lažne socijale, političkih kampanja, strvinara, sumnjive elite...

Valja istaknuti da je ta burna poezija Ladislava Prežigala, unatoč nizanju lijepih i dojmljivih pjesničkih slika, uvijek svakome dostupna, jer pjesnik ne ispisuje samo osobnu, nego i kolektivnu jadikovku. Prežigalo i najkompleksnije emocije dijeli s čitateljima, pa osjećamo da smo i mi prisutni u njegovim pjesmama – svoj bijes dodajemo njegovom, plešemo isto kolo gorčine.

No kolo je puno ritma (rime), što pokazuje npr. stihovi: “Jednako piju, / Bezdušno toče. / Čuvaju utopiju / Na zidu bjesnoće.” Ili, pak, stihovi: “Na šavu puca, / Zanos se liječi. / Istina muca, / Nostalgija kleči” (“Pjesma Iluzije” u zbirci *Trag za tragom*).

Pjesme Ladislava Prežigala u cijelosti su skupljanje krhotina sjećanja, vjere, sagorijevanje nade u požaru društva. I uglavnom se sve događa u zatvorenom krugu bez središta – pjesnik se vrti sam u sebi, sudara se s izazovima stvarnosti i sa sobom, u sebi melje ljutnju, bol, očaj do zadnjega atoma, duša mu se pretvara u raskrižje bez smjerokaza. U jednom stihu osjeća nervozu kako šeće, u drugima nestaju slike, spomenici šute, sadašnjost se klata. Mnoštvo je takvih slika u kojima se druže poezija i jeza (“sve nesanicom spava”, “raskorak sa sobom vučem”, “i milujem tužne upitnike”, “davam se slinom otriježnjenja, “grlio sam vrtoglavicu”, “u krugu sam okretao sjene”).

Pjesnik je posve dezorijentiran u poremećenoj zbilji, prkosi joj, proziva je, upire prstom u njezine rupe, znajući da ju ne može pobijediti, no barem se u poeziji može uzvisiti herojski gubitak.

No, poezija nije lijek od straha – stalno je prisutan “napadaj panike” zbog vanjskoga svijeta koji je rastegnulo pipke poput hobotnice, ispremišao sve sudbine, sakrio vrijeme koje se pretvorilo u neodređeni osjećaj trajanja bez

svrhe, smisla, putova. Tišina je jedino utočište, no i ona je bučna. "Želim slušati lavež nesanica", pjeva pjesnik, boreći se i s ehom tišine.

Stoga pjesnik često žudi nihilizam, dokidanjem i samoga sebe, pretvaranje postojanja u zrak, šutnju, prazninu. Ponekad je anestetiziran od patnje, pa se (kako kaže jedna pjesma) na koncu izjednačuju prestanak i nestanak, čuvanje i pljuvanje, čekanje i nijekanje, gušenje i maženje.

Iako su pjesme uglavnom jako mračne, ima ponekad u njima neke opojne boli slične Jesenjину, nekoga životnog pijanstva, zanosa očajnika koji svoju bol poetizira rimama. Inače, Prežigalo kaos često stavlja u rime – kada se pesimizam pretoči u rime, uvijek izvire neka nada, nada u pjevanje, žudnja za skladanjem boli. Tako pjesnik, ma koliko god ponavljao da je mrtav od svega, bezvoljan, usahnuo, ostaje i kreativna, žilava duša što u rimama hoće preživjeti i stvoriti u sebi nekakav red.

Ponekad u najgorem crnilu žmirkaju bijele točke – žal za trkom mjeseca i oblaka, vjetrovima u granju, za cvrčkom, vjerom vilenjaka... Ili, kako kaže pjesma "Čuperak", iz zbirke *Putovi krijesnica*: "Magla je pokorila htijenja, / Nebo je odnijelo želje. / Ali slutim tužna oštećenja / I srećom opijene prijatelje. // Slamaju me krici grmljavine, / Nestaje suza iza oblaka. / Ne osjećam, / Ali pamtim tragove mjesečine / I buđenje drhtava mravinjaka."

Poezija Ladislava Prežigala jest poezija zamućenih perspektiva, to je opsjednutost početkom kraja, prijekor, ali i samoprijekor (ljutnja zbog vlastita života, vlastitih sjena, zova vlastitih koraka), to je poezija u kojoj se "ja" i "drugi" petljaju u istome čvoru prokletstva.

No pjesme nisu odbojne, naprotiv, intrigantne su zbog dimaničnih nizova slika – nalikuju na film života s kratkim kadrovima propalica, štetočina, istrošenih starleta, pronicljivih dobrotvora, pa pjesme istodobno i čitamo gledamo, kao da se događaju ovdje i sada, i u duši i na TV-u.

Neke su pjesme izrazito bombastične, pune proročanske strasti, pa se strmoglavujemo u pakleni svijet koji stenje, gdje korača jeza, promiče se strava.... Te su pjesme nizovi vrtoglavih stanja, pljusak olujnih čula, pa nas ponekad odvođe u gromki svijet kataklizme, gdje se otvaraju kobni pečati, kao u "Knjizi otkrovenja".

Pjesme Ladislava Prežigala jesu i poezija i ispovijest i kronika naše zbilje. Svijet je obolio od totalne aritmije, od tektonskih poremećaja i tu nema mjesta optimističnoj sentimentalnoj lirici – sve je puklo, pa pjesniku preostaje još samo ispisati osmrtnicu zbilji na samrti. Iako je totalno iskren, iako je živ kao što je živa zbilja oko nas, Prežigalo nikada ne gubi dostojanstvo pjesnika. Niže zagonetne slike, igra se riječima, iskazuje svu raskoš ludila, svu ekspresivnost kaosa, tako da su pjesme istodobno mračne i uzbuđljive, letargične i dramatične. To je i burna poezija i dokumentarni film i teška drama o našoj stvarnosti. Poezija Prežigala doista je „tri u jedan“! Ta tri sastojka (poezija, film i drama) valja razmutiti u čaši vode i dobro promiješati – gutljaj je gorak, ali cijelo biće rakijaški žari. Nazdravimo, kako nam jest da jest!

Lada Žigo Španić